

СЕКЦІЯ 10

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ В ЕПОХУ ІНДУСТРІЇ 4.0

Керівник секції: завідувач кафедри національної економіки, д. е. н.,
професор О. М. Кібік

Секретар секції: доцент кафедри національної економіки, к. е. н.,
доцент В. О. Котлубай

КІБІК ОЛЬГА МИКОЛАЇВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри національної економіки,
доктор економічних наук, професор*

ХАЙМІНОВА ЮЛІЯ ВОЛОДИМИРІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри національної економіки,
кандидат економічних наук, доцент*

КЛАСТЕРИЗАЦІЯ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Процеси кластеризації є основою формування сучасних конкурентоспроможних та інвестиційно привабливих економічних систем. Кластерні структури є однією з найефективніших форм інтегрованих структур інноваційного типу. Формування кластерів засноване на поєднанні чинників конкуренції та співробітництва, досягненні колективної ефективності, використанні переваг спеціалізації, ефекту масштабу тощо. Відповідно кластери є ефективною формою взаємодії зацікавлених сторін. У більшості країн світу значну роль у розвитку кластерів відіграє центральна або регіональна влада, яка зацікавлена у технологічному розвитку, реструктуризації економіки. Кластери є важливим чинником регіонального розвитку ЄС. У Європі налічується близько 2950 кластерів. Кластерна політика активно реалізується в Австрії, Чехії, Данії, Естонії, Франції, Німеччині Польщі та інших країнах [1].

Концепція розвитку кластерної моделі активно досліджується зарубіжними та вітчизняними науковцями. Одним із засновників ідеї

розвитку процесу кластеризації в національній економіці є М. Портер, який дав визначення промислового кластера та визначив засади ефективної взаємодії його учасників. Т. Андерсон особливу увагу приділив кластерній політиці, визначенню ролі та компетенції різних учасників кластерів, умови, що впливають на розвиток та функціонування кластерів. Підходи до формування нових напрямів розвитку існуючих кластерів обґрунтовано у дослідженнях М. О. Кизима, зокрема запропоновано заходи державної підтримки формування та розвитку кластерів. У дослідженнях правового забезпечення питання кластерної моделі управління економіки розглядалися лише у контексті реалізації загальної економічної політики держави [2; 3].

Інтерес до розвитку національних морських (портових, транспортно-логістичних) кластерів залишається актуальним протягом багатьох років.

В Україні функціонують близько 25 та створюється 50 потенційних промислових кластерів. За іншими джерелами, в країні діють близько 50 кластерних ініціатив та кластерів, 22 з них є на платформі European Cluster Collaboration Platform (ЕССР). Зареєстровані в Україні 30 кластерних організацій представляють такі види економічної діяльності: ІТ – 31 %, АПК – 16 %, деревообробна та меблева промисловість – 13 %, енергетика – 10 %; аерокосмічна галузь – 6 % та інші. Найбільш розвинутими та масовими є ІТ-кластери [1].

Особливу роль у інтеграційній діяльності відіграють кластери, які об'єднують бізнес-структури, що є структуроутворюючими для мезо-, макро- та рівня глобальної економіки. Кластери, елементами яких є складові морегосподарського комплексу, приймають участь у формуванні специфічного економічного простору з метою розширення сфери вільної торгівлі, вільного переміщення капіталу та людських ресурсів. Об'єднуючими факторами таких кластерів можуть бути єдина вантажна база або схожий логістичний ланцюжок. Розвиток кластерної форми взаємодії елементів морегосподарського комплексу та стейкхолдерів має за мету підвищення рівня конкурентоспроможності національного морегосподарського комплексу, що є важливим завданням кожної морської держави. Учасники кластерної структури оптимізують витрати за рахунок інтеграції по ланцюжку створення вартості або за рахунок горизонтальної синергії. Великобританія, Франція, Бельгія, Туреччина активно підтримують розвиток портових кластерів. Активно формується Європейська мережа транспортно-логістичних кластерів [4]. Однак, серед видів діяльності, що активно залучені у процес кластеризації в Україні, відсутня морегосподарська діяльність. У морських портах здійснюються операції, у яких зацікавлені дев'ятнадцять зацікавлених сторін. У багатьох випадках, на нашу думку, зацікавлених сторін може бути навіть більше. Об'єднуючи повністю або частково потенціал такої кількості зацікавлених сторін у межах портового кластеру, за рахунок синергетичного ефекту можна отримати значний економічний ефект.

Не дивлячись на переваги існування кластерів та позитивний вплив на економічний розвиток на державному та регіональному рівні, існують численні фактори, що стримують темп розвитку цієї форми підприємницької взаємодії. Одним з головних стримуючих чинників називають недостатню увагу з боку держави та відсутність належного нормативно-правового забезпечення функціонування кластерів.

Досліджуючи законодавче забезпечення кластеризації, вітчизняні науковці загалом аналізують положення Концепції створення кластерів в Україні (2008), яка не була реалізована на практиці, та Національної стратегії формування та розвитку транскордонних кластерів (2009). Вченими досліджують особливості нормативно-правового забезпечення розвитку інноваційних кластерів та промислових кластерів [2; 3]. У жовтні 2020 р. групою експертів кластерного комітету платформи Industry4Ukraine була розроблена Національна програма кластерного розвитку до 2027 р. Завдання розвитку кластерів як чинника регіональної конкурентоспроможності є в Державній стратегії регіонального розвитку 2021–2027 рр. та Стратегіях регіонального розвитку. Наприклад, відповідно до рішення Одеської обласної ради, в 2011 р. створено транспортний кластер на базі Одеського морського торговельного порту. У 2020 р. створена Громадська спілка «Морський кластер України» (м. Миколаїв), метою якої є об'єднання юридичних осіб приватного права для сприяння розвитку морської економіки України, а також захист їх прав та законних інтересів.

Результативність реалізації стратегічних планів реалізації кластерної політики визначається взаємоузгодженістю стратегій розвитку національної економічної системи, окремих її складових, зокрема регіонів, та кластерів різних видів. Основним результатом є створення системи ефективно функціонуючих кластерних структур [5].

Економічно розвинені країни підтримують розвиток кластерів. Кластерну політику реалізують практично всі європейські країни, США, Японія. Засади кластерної політики європейських країн не є однаковими. В Україні у цей час розвиток національних кластерних структур досить слабо підтримується державою, відсутні дієві національна політика, стратегія, програми розвитку кластерів.

Вважаємо, що передумовою отримання оптимальних результатів кластеризації є наявність інституційної бази та координація реалізації заходів з розвитку кластерних структур на практиці. Інституційні рамки координації передбачають наявність органу управління, що має бути відповідальним за реалізацію кластерної політики. Таким органом не має бути додаткове міністерство, створене виключно для реалізації кластерної політики. Це мають бути посередницький орган, відповідальний за підтримку кластерів на загальнодержавному рівні, та інституції, відповідальні за підтримку кластерної політики на регіональному рівні. Морські кластери, зокрема портові, є сучасним ефективним інструментом розвитку морегосподарського комплексу та суміжних з ним галузей, інструментом, що стимулює розвиток економіки регіонів та морських держав у цілому. В умовах розвитку глобалізації

національні морські кластери дозволяють морським країнами забезпечувати високі конкурентні позиції у Глобальних рейтингах конкурентоспроможності.

Список використаної літератури:

1. Юрчак ІІ. Що необхідно для розвитку кластерів в Україні? URL: <https://gmk.center/ua/opinion/shho-neobhidno-dlya-rozvitku-klasteriv-v-ukraini/>
2. Задохайло Д. В. Господарсько-правове забезпечення економічної політики держави : монографія. Харків. 2012. 456 с.
3. Носов О. Ю., Черничко Т. В. Нормативно-правове регулювання кластеризації в Україні. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/view/ByFileId/903116.pdf>
4. Кластери водної транспортної логістики (портові кластери). URL: <http://ucluster.org/universitet/klastery-ukraina/2012-study/perspektivni-napryamki-klasterizacii-vodnikh-resursiv/klasteri-vodnoi-transportnoi-logistiki-portovi-klasteri/>
5. Кібік О. М., Котлубай В. О., Хаймінова Ю. В. та інші. Забезпечення конкурентоспроможності економічної системи України : монографія. Одеса, 2015. 160 с.

Ключові слова: кластер, кластерна політика, кластеризація, морський кластер.

Ключевые слова: кластер, кластерная политика, кластеризация, морской кластер.

Key words: cluster, cluster policy, clustering, maritime cluster.

ТУПКАЛО ВІТАЛІЙ МИКОЛАЙОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри менеджменту та інформаційних технологій
Київського інституту інтелектуальної власності та права,
доктор технічних наук, професор*

ЗМІНА ПАРАДИГМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Цифрова економіка (ЦЕ), як породження Концепції «Індустрія 4.0», стає сьогодні новим рушієм розвитку економіки та суспільства в цілому. На форумі було зазначено, що можливості традиційних інформаційно-комунікаційних технологій, які на протязі 25 років були інструментом економічного розвитку, вже вичерпані і треба шукати нові в області мережевих Інтернет-технологій (використовувати новітню технологію «Інтернет речей» (internet of things, IoT) [1]). З поглядом на цю потребу, стає актуальною проблема створення відповідної методології цифровізації системи менеджменту сучасних підприємств в контексті соціально-економічного феномена «цифрова економіка» і, зокрема, складової цього феномена «Інтернет речей» (internet of